

Slovenská astronomická spoločnosť pri SAV - história a súčasnosť

RNDr. Ladislav Hric, CSc. a RNDr. Juraj Zverko, DrSc.

Slovenská astronomická spoločnosť (SAS) väčšiu časť svojej existencie prežila v období do novembra 1989. Ako reprezentant astronómie, považovanej za hlavnú „svetonázorovotvornú vedu“, bola režimom podporovaná, ale musela strpieť aj nápor ideologických vetrov, čo sa prejavovalo v rôznych „organizačných“ pokynoch a zásahoch do stanov a pravidiel fungovania.

SAS vznikla na zakladajúcom zjazde 16. decembra 1959, ako Československá astronomická spoločnosť (ČAS) pri Slovenskej akadémii vied so sídlom v Tatranskej Lomnici. Preambula uznesenia zjazdu znela:

Zakladajúci slovenský zjazd Československej astronomickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied, v snahe podnecovať a pestovať astronomickú činnosť medzi vedeckými, odbornými i dobrovoľnými pracovníkmi, aj v záujme o popularizáciu a šírenie vedeckých poznatkov medzi najširšími vrstvami pracujúcich, na základe prejednaných bodov diskusie prijíma toto uznesenie, ktoré ukladá predsedníctvu Slovenského výboru....

Prípravný výbor ČAS pri SAV, ktorého predsedkyňou bola Dr. Mrkosová, za prítomnosti zástupcu ÚV KSS s. Hutiru, zvolil prvý Slovenský výbor ČAS: predseda – člen. kor. SAV doc. Vladimír Guth, podpredseda – dr. Ľudmila Mrkosová-Pajdušáková, tajomník – prom. fyz. Jozef Tremko, členovia – prof. Dr. Ján Vanovič a Kornel Bézay. Funkciou jednatelia bol poverený Robert Bajcár. Dr. Elemér Csere bol zvolený za predsedu revíznej komisie.

Aj keď sa na zakladajúcom zjazde zúčastnilo 45 oduševnených priateľov astronómie, podľa vtedajších stanov Československej astronomickej spoločnosti ako výberovej vedeckej spoločnosti, kritériá členstva ČAS pri SAV spĺňali iba desiat z nich: Milan Antal, Závěš Bochníček, Mária Hajduková, Ján Krajčí, Ľubor Kresák, Margita Kresáková, Jiří Lexa, Ľudmila Mrkosová-Pajdušáková, Ján Štohl, Jozef Tremko.

Najvyšším orgánom Spoločnosti je zjazd. Po zakladajúcom zjazde sa ďalšie konali v trojročných, od roku 1995 v štvorročných intervaloch. Trojročný interval bol zvolený podľa vzoru Medzinárodnej astronomickej únie, ktorej valné zhromaždenia sa konajú v trojročných intervaloch. Štvorročný interval bol vzhľadom na potrebu šetriť peniaze schválený úpravou stanov na zjazde v roku 1995. Predsedami Spoločnosti boli postupne: člen korešpondent SAV a ČSAV Vladimír Guth (1959 – 1962), RNDr. Ľudmila Pajdušáková, CSc. (1962 – 1974), Prof. Anton Hajduk, DrSc. (1974 – 1980), RNDr. Ján Štohl, DrSc. (1980 – 1986), Doc. RNDr. Pavol Paľuš, CSc. (1986 – 1992), RNDr. Vojtech Rušin, DrSc. (1992 – 1999), Prof. RNDr. Vladimír Porubčan, DrSc. (1999 – 2003), RNDr. Juraj Zverko, DrSc. (2003 – 2011) a RNDr. Ladislav Hric, CSc. (2011 -). Ako výberová spoločnosť mala SAS tri kategórie členstva – riadne, mimoriadne a čestné. Riadnym členom sa mohol stať profesionálny astronóm. Ostatní aktívni priatelia či záujemcovia o astronómiu mohli byť mimoriadnymi členmi. Na XI. riadnom zjazde v roku 1992 bola prijatá zmena stanov, ktorou sa zjednotilo riadne a mimoriadne členstvo do jednej kategórie. Čestných členov volí zjazd

z významných osobností z oblastí vedy a techniky so vzťahom k astronómii. Od vzniku do XVI. riadneho zjazdu Spoločnosti boli za čestných členov zvolené tieto osobnosti:

Ing. Pavol Adamuv, RNDr. Jozef Ambruš, CSc., prom. fyz. Juraj Bardy, plk. Ing. Ivan Bella, doc. RNDr. Závěš Bochníček, CSc., RNDr. Elemér Csere, Ján Cvacho, Juraj Gömöri, RNDr. Jiří Grygar, CSc., člen. kor. Vladimír Guth, akademik Vladimír Hajko, prof. RNDr. Anton Hajduk, DrSc., doc. RNDr. Mária Hajduková, CSc., Viliam Hanus, Mgr. Igor Chromek, akademik Tibor Kolbenheyer, doc. Oleg Kopaněv, CSc., Ján Koprda, Mgr. Ladislav Košinár, člen. kor. Ľubor Kresák, JUDr. Štefan Kupča, Štefan Lipták, František Longauer, PhDr. Ivan Masár, Ing. Alojz Michna, CSc., prom. fyz. Ivan Molnár, doc. RNDr. Pavol Paluš, CSc., prof. Imrich Szeghi, RNDr. Július Sýkora, DrSc., Eugen Titka, RNDr. Jozef Tremko, CSc., prof. Ján Volko-Starohorský, RNDr. Ivo Zajonc, CSc., RNDr. Oľga Zibrínová, CSc..

Svoj súčasný názov, SAS pri SAV, nesie Spoločnosť od 1. apríla 1966. Integrálnou súčasťou Československej astronomickej spoločnosti pri Československej akadémii vied“ bola až do roku 1993. V roku 1993 sa SAS pri SAV osamostatnila.

Rok	Členovia				Vznikli odbočky
	Riadni	Mimoriadni	Čestní	Spolu	
1960	13	0	0	13	Hl, Pi, Po, Ke, BB, Ba, Ži Hu TL
1965	84	26	0	110	
1970	99	67	1	167	
1975	109	144	1	254	
1980	118	193	3	314	
1985	137	232	3	372	
1987	144	245	12	401	
1990	131	222	16	369	
1997	291	-	9	300	
1999	257	-	8	265	
2004	205	-	10	215	
2007	141	-	11	152	
2009	144	-	16	160	
2011	162	-	13	175	

Vývoj členskej základne SAS pri SAV.

Intenzita činnosti SAS pri SAV postupne silnela s vytváraním organizačných zložiek – odbočiek, ktoré vznikali najmä začiatkom 60-tych rokov minulého storočia. Prvou bola odbočka v Hlohovci, ktorá vznikla v novembri 1961 pri Krajskej hvezdárni, nasledovaná v decembri toho istého roku odbočkou v Piešťanoch pri Dome pionierov a mládeže, vo februári 1962 odbočkou pri Krajskej hvezdárni v Prešove, v máji 1963 odbočkou v Košiciach pri Technickom múzeu, v júni 1963 odbočkou v Banskej Bystrici pri Krajskej hvezdárni, v marci 1964 odbočkou pri Astronomickom úseku PKO v Bratislave, v apríli 1964 odbočkou v Žiline pri Ľudovej hvezdárni mesta Žilina, v marci roku 1968 odbočkou v Hurbanove pri Slovenskom ústredí amatérskej astronómie a v máji 1971 odbočkou v Tatranskej Lomnici pri

Astronomickom ústave SAV. Medzičasom zanikli odbočky v Košiciach a v Piešťanoch a po zrušení Astronomického úseku PKO v Bratislave začala odbočka od roku 2005 pracovať pri oddelení MPH AsÚ SAV V Bratislave.

Rovnako ako v minulosti, aj dnes sa činnosť SAS pri SAV sústreďuje najmä okolo astronomických zariadení profesionálneho či poloprofesionálneho typu. Tento stav je dôkazom toho, že spoločnosť si dobre plnila svoju, aj z dnešného pohľadu možno najdôležitejšiu úlohu, a to (podľa bodu 9. uznesenia zakladajúceho zjazdu, ktorý znie, citujem): *Ukladá sa Slovenskému výboru ČAS pri SAV, aby vzalo za prvoradú úlohu starostlivosť o výstavbu i prácu ľudových hviezdární ...*

SAS pri SAV si tak vytvorila vlastné, odborne dobre fundované a široké zázemie v sieti hviezdární, astronomických klubov a krúžkov, ktoré už dnes fungujú autonómne, ale väčšinou v dobrej väzbe na členskú základňu Spoločnosti.

Dôležitou podmienkou pre život spoločnosti sú peniaze. Okrem členských príspevkov získava SAS svoje zdroje z príspevku na činnosť od SAV prostredníctvom Rady slovenských vedeckých spoločností (RSVS). Príspevok v minulosti často presahoval hranicu 100 000 Sk ročne. V súčasnosti je úhrn členských príspevkov $\approx 1\,200$ € ročne (zamestnaný 10 €, dôchodca, študent 5 €), príspevok RSVS $\approx 2\,500 - 2\,900$ €.

Najdôležitejšie aktivity

Odborná činnosť SAS pri SAV sa odohráva v odborných sekciách podľa zamerania. Sekcie organizujú a podieľajú sa na organizovaní vedeckých a odborných konferencií, seminárov, pozorovacích kampaní a expedícií, ako aj sústreďení pre mladých astronómov. V päťdesiatročnej histórii sa sekcie utvárali prirodzene podľa rozvíjajúcich sa oblastí vedy a techniky, ale najmä podľa aktivity členov, ktorí im vdýchli život. V súčasnosti máme sekciu

astronomickej fotografie, sekciu medziplanetárnej hmoty, sekciu ochrany pred svetelným znečistením, slnečnú sekciu, stelárnu sekciu a sekciu zákrytov a zatmení. V minulosti boli aktívne aj sekcia historická, sekcia výpočtovej techniky, sekcia fotografickej a prístrojovej techniky, ktorá má pokračovanie v súčasnej sekcii astronomickej fotografie, sekcia kozmonautiky, sekcia pozorovacej techniky a sekcia kozmológie a kozmogónie. Najmä posledná z

nich sa zapísala do histórie SAS organizovaním dlhoročnej série spoločných konferencií so Slovenskou filozofickou spoločnosťou pri SAV. Tu nie je treba zamlčať (a nemusíme sa hanbiť), že tieto konferencie boli reakciou oboch vedeckých spoločností na ideologické požiadavky vytvárania správneho svetonázoru. V podstate to ale boli konferencie odborné, na ktorých filozofovia prezentovali svoje odborné pohľady na podstatu hmotného sveta, astronómovia zase na vznik vesmíru.

Expertízna činnosť SAS je sústredená v dvoch komisiách, a to pedagogickej a terminologickej. Prvá v minulosti organizovala konferencie o vyučovaní astronómie, druhá od svojho vzniku nepretržite pracuje na tvorbe slovenskej astronomickej terminológie. Výsledkom jej práce je publikácia *Astronomická terminológia* (VEDA 1998) a pravidelné príspevky v periodiku *Kultúra slova*.

SAS pri SAV vykonáva aj vlastnú edičnú činnosť, o ktorú sa v minulosti starala edičná komisia. Dlhoročnú tradíciu má Astronomický cirkulár, upozorňujúci na aktuálne udalosti na oblohe, s ročnou periodicitou vychádzajú *Meteorické správy* (v roku 2012 vyšlo ich 33. číslo) s odbornými prácami a informáciami zo života SAS pri SAV. Po celý čas členovia SAS

pri SAV pripravujú metodické materiály ako pre vlastných členov, tak aj pre astronomické kluby a krúžky. Podieľajú sa na tvorbe Astronomickej ročenky (ktorá vychádza od roku 1981) a časopisu Kozmos, ktorý v 80-tych rokoch bol aj členským časopisom pre členov SAS. V minulosti sa Spoločnosť podieľala aj na vydávaní vedeckého časopisu "*Contributions of the Astronomical Observatory Skalnaté Pleso*".

Medzi súčasnými najvýznamnejšími aktivitami musím spomenúť výpravy za zatmením slnka do Turecka a Číny, pre ktoré sme pripravili odborný itinerár, podporu vedeckých expedícií za zatmením slnka, ktoré za Slovenskú účasť organizuje dr. Rušin a organizovanie Astronomickej olympiády, na ktorú sme získali grant APVV. Víťazi sa zúčastňujú medzinárodnej olympiády v astronómii a astrofyziky a pravidelne prinášajú medaily.

Činnosť Spoločnosti sa v ostatnom období rozvinula do nových oblastí, ktoré priniesli potreby a problémy súčasnej doby. Nie je možné urobiť spravodlivé poradie jednotlivých aktivít podľa dôležitosti, no pre názornosť je možné použiť správu o činnosti z ostatného zjazdu Spoločnosti, ktorá poskytuje prehľad o činnosti v jednotlivých oblastiach.

Správa HV SAS pri SAV o činnosti Slovenskej astronomickej spoločnosti pri SAV od XV. zjazdu SAS pri SAV

Vážené delegátky, vážení delegáti, milí hostia!

V roku 2007 sa konal XV. riadny zjazd SAS pri SAV, ktorý zhodnotil činnosť SAS (Spoločnosti) k 29. septembru 2007. Táto predkladaná správa je zhodnotením činnosti Spoločnosti v období od ostatného zjazdu až do 22. 9. 2011.

1. Organizačná činnosť

Spoločnosť má k dnešnému dňu 168 členov, z toho 14 čestných. Za hodnotené obdobie sa konečne podarilo zvrátiť klesajúci trend počtu členov Spoločnosti a členská základňa sa mierne rozrástla. Celkovo bolo prijatých 28 nových členov, jednak mnoho mladých študentov, ale aj starších záujemcov o astronómiu. HV SAS aj naďalej dôsledne uplatňoval inštitút zrušenia členstva v dôsledku neplatenia členského príspevku, čo sa považuje aj za nezáujem o činnosť v Spoločnosti. Organizačná činnosť od ostatného zjazdu bola poznamenaná aj neštandardnou personálnou zmenou v ústredných orgánoch Spoločnosti. Na 3. zasadnutí HV SAS (27. 10. 2008) P. Gómory – vedecký tajomník Spoločnosti informoval, že od 1. 11. 2008 nastupuje na dlhodobý zahraničný pobyt, následkom čoho nebude môcť vykonávať funkciu vedeckého tajomníka Spoločnosti. Na základe toho HV SAS doplnil Organizačný a rokovací poriadok Spoločnosti v Čl. 5 o bod 7.: „V prípade zániku členstva v predsedníctve poverí HV výkonom danej funkcie iného člena HV SAS.“ Následne HV SAS poveril L. Hrica, člena HV výkonom funkcie vedeckého tajomníka Spoločnosti. Na uvoľnené miesto v HV SAS postúpil, na základe výsledku volieb, J. Žižňovský. Ústredné orgány Spoločnosti pracovali v nasledovnom zložení:

*** Predsedníctvo HV**

predseda – RNDr. Juraj Zverko, DrSc.

podpredseda – RNDr. Daniel Očenáš

vedecký tajomník – Mgr. Peter Górmőry, PhD. do 27. 10. 2008

vedecký tajomník – RNDr. Ladislav Hric, CSc. od 27. 10. 2008

hospodár – Mgr. Emil Kundra, PhD.

✱ **Hlavný výbor**

- RNDr. Danica Jančušková
- Mgr. Stanislav Kaniansky
- RNDr. Ján Mäsiar
- RNDr. Luboš Neslušan, CSc.
- Prof. RNDr. Vladimír Porubčan, DrSc.
- RNDr. Pavol Rapavý.
- RNDr. Jozef Žižňovský, CSc. od 27. 10. 2008

✱ **Revízna komisia** – predseda – RNDr. Miroslav Znášik

- RNDr. Mária Hajduková ml., PhD.
- Mgr. Mária Gallová

Činnosť Spoločnosti v období od ostatného zjazdu vychádzala z jeho uznesení a riadila sa hlavne plánmi práce detailne rozpracovanými na jednotlivé roky, ako aj uzneseniami HV Spoločnosti. HV Spoločnosti sa zišiel v hodnotenom období na 9 zasadaniach v Starej Lesnej (7 krát), v Žiari nad Hronom (1) a v Banskej Bystrici (1). Pre sekretariát Spoločnosti pracovala iba B. Vešelényová podľa požiadaviek P HV.

Činnosť Spoločnosti sa sústreďovala v 7 odbočkách (Banská Bystrica, Bratislava, Hlohovec, Hurbanovo, Prešov, Tatranská Lomnica a Žilina) v 6 sekciách (Stelárna, Slniečna, MPH, Zákrytov a zatmení, Astronomickej fotografie a Ochrany pred svetelným znečistením) a v 2 komisiách (Terminologická a Pedagogická). Tu treba spomenúť, že jednak vývoj legislatívy v niektorých štátoch a aktivity našich členov podporili vznik nových sekcií Spoločnosti. Ide hlavne o Sekciu ochrany pred svetelným znečistením, ktorú HV SAS zriadil 12. 3. 2008 na svojom 2. zasadnutí HV Spoločnosti. Za predsedu bol ustanovený Ing. Pavol Ďuriš a sekcia pod jeho vedením vykonala k dnešnému dňu obrovský kus práce. Záujem zo strany členov Spoločnosti a taktiež vývoj v oblasti fotografickej techniky podnietili HV SAS aby na svojom 2. zasadnutí zriadil aj ďalšiu novú Sekciu astronomickej fotografie, ktorej predsedom sa stal Ing. Peter Delinčák.

Predsedníctvo a Hlavný výbor Spoločnosti koordinovali činnosť jednak vo vnútri Spoločnosti, ale aj smerom von s rôznymi inštitúciami a organizáciami doma, ale aj v zahraničí.

Nový HV Spoločnosti začal hneď po XV. zjazde vyvíjať aktivity v súvislosti so získaním subdomény pre účely vlastnej webovej stránky Spoločnosti (Zverko, Górmory, Hric). Astronomický ústav poskytol bezplatne subdoménu s diskovou kapacitou 10 GB v rámci uzla astro.sk a Spoločnosť tak začala používať stránku s adresou www.sas.astro.sk, ktorej správcom je Marián Jakubík. K dnešnému dňu je využitých 1,3 GB diskovej pamäte.

Ďalšou úlohou, ktorú odporučil XV. zjazd Spoločnosti HV SAS bolo vydanie nových členských preukazov. Grafický návrh sa podujal vypracovať S. Kaniansky a neskôr bola do vzoru preukazu vpísaná databáza členov Spoločnosti (Zverko, Hric a Kundra) a preukazy boli k dispozícii na Odbornej konferencii SAS k 50. výročiu jej činnosti. V súčasnosti je už k dispozícii editovateľný návrh preukazu, ktorý bude distribuovaný členom krátko po zjazde.

Hneď po ostatnom zjazde Spoločnosti sa začal naplno realizovať jej najväčší projekt, financovaný cez Agentúru na podporu výskumu a vývoja (APVV), projekt **Astronomickej olympiády (AO)**. Aj keď 1. ročník domácej časti súťaže prebehol ešte v prvej polovici roka 2007, organizátorov a aj študentov čakala reprezentácia Slovenska na 1. Medzinárodnej olympiáde z astronómie a astrofyziky (IOAA) koncom roka. Pôvodne sme zamýšľali organizovať AO len v rámci Slovenska, nanajvýš bilaterálne kolo spoločne s Českou republikou, no po dlhšom zvážení Výkonný výbor (VV) AO na Slovensku nakoniec rozhodol, že naši študenti, ktorí budú víťazmi v celoslovenskom finálovom kole si pôjdu zabojsovať aj na medzinárodnom poli. A zhodou okolností bol to práve rok 2007, keď sa 5 krajín (Thajsko, Indonézia, Irán, Čína a Poľsko) rozhodli založiť tradíciu v organizovaní medzinárodných olympiád. Prvá voľba padla na Thajsko, ktoré zorganizovalo prvú IOAA koncom roka 2007 a my sme na túto olympiádu prihlásili aj

Slovensko. Zakladajúce krajiny stanovili základné podmienky účasti ostatných krajín z celého sveta tak, že každú krajinu môže reprezentovať maximálne 5 študentov a dvaja vedúci, pričom pobytové náklady všetkým národným výpravám hradí organizujúca krajina. Našou účasťou sme sa stali členmi Medzinárodného výboru IOAA. Thaj-

sko bolo pre nás veľmi vzdialenou krajinou a aj napriek veľkorysej ponuke organizátorov sme mohli z nášho projektu zaplatiť letenky len dvom študentom a jednému vedúcemu výpravy, a tak sme patrili na tamojšej olympiáde k najmenším výpravám. Napriek tomu sme na tejto olympiáde zaznamenali mimoriadny úspech. Obidvaja naši študenti Miroslav Kubala z Kysuckého Nového Mesta a Robert Barsa z Košíc boli jej úspešnými rieši-

teľmi a navyše Robo Barsa vybojoval pre Slovensko zlatú medailu. Bola to veľká sláva pre Slovensko a slovenská astronómia získala veľký rešpekt medzi inými krajinami.

2. ročník IOAA sa konal v Indonézii na ostrove Jáva a v univerzitnom meste Bandung. V Indonézii mali študenti z Európy nevýhodu južnej oblohy, ktorú poznali len z planetárií a ťažké klimatické podmienky trópov. Aj sem sme v auguste 2008 zobrali len dvoch študentov Petra Vaňu z Gymnázia Ľ. Štúra v Trenčine a Eugena Hrušku z Gymnázia v Hlohovci a obidvaja sa stali aj napriek sťaženým praktickým úlohám a zdravotným problémom úspešnými riešiteľmi aj tejto olympiády. Navyše Peter Vaňa získal pre Slovensko bronzovú medailu. Na 3. IOAA, ktorá sa konala v Iráne sme v októbri 2009 zobrali až 4 študentov: Miroslava Jagelku z Gymnázia J. Lettricha v Martine, Fridricha Valacha Gymnázia v Komárne, Petra Koseca z Gymnázia Ľ. Štúra v Trenčine a Eugena Hrušku z Gymnázia v Hlohovci. Opäť boli všetci študenti úspešnými riešiteľmi a Eugen Hruška získal bronzovú medailu a my sme si priniesli cenné skúsenosti z tejto olympiády, ktoré sme potom zúročili v ďalšom ročníku a v konečnom dôsledku vyvážili drahocennými kovmi. Veľmi poctivo sme sa v roku 2010 pripravovali na 4. IOAA, ktorú usporiadala ČĽR v hlavnom meste v Pekingu. Prvýkrát sme na IOAA zobrali aj pozorovateľa M. Vidovenca, člena VVAO, ktorý účinne pomáhal pri moderovaní vyriešených úloh a 3 najlepších študentov z finálového kola. Tu sa pre nás zrodilo veľké prekvapenie, keď Miroslav Jagelka získal striebornú medailu a Peter Kosec dokonca medailu zlatú a v celkovom hodnotení skončil na 4 mieste vo svete. Nemožno opomenúť Jakuba Dolinského, ktorý bol úspešným riešiteľom. V súvislosti s ukončením projektu agentúry APVV, LPP-0172-06, Astronomická olympiáda, musíme skonštatovať, že žiaľ bez finančnej podpory je pokračovanie Astronomickej olympiády skoro nemožné. Napriek tejto zlej situácii sa Spoločnosť rozhodla, že bude pokračovať v úspešnom projekte a aj v roku 2011 zorganizovala školské, regionálne a finálové kolá AO v skrátenom režime a na báze dobrovoľnosti VVAO. Nakoľko 5. ročník IOAA sa konal v neďalekom Poľsku, vyslali sme tam v spolupráci so Slovenskou ústrednou hvezdárňou v Hurbanove a vďaka sponzorstvu plný počet – 5 študentov, 2 vedúcich a 1 pozorovateľa. Celkovo 134 súťažiacich študentov z 26 krajín sa stretlo v Katoviciach a v planetáriu v Chorzove. Ak máme porovnávať s predchádzajúcimi olympiádami, táto patrila organizačne medzi tie lepšie, v každom prípade sa dá ale konštatovať, že čo sa týka obtiažnosti úloh bola to najťažšia olympiáda v päťročnej histórii medzinárodných olympiád. Napriek tomu slovenskí stredoškolskí študenti, ktorých vážnym záujmom je astronómia, opäť vynikajúco reprezentovali svoju krajinu

a získali pre nás žlté kovy: Matúš Kulich, z Gymnázia v Detve bronzovú medailu a Peter Kosec z Gymnázia v Trenčíne medailu zlatú. Je to obrovský úspech Slovenska, slovenskej astronómie a slovenských študentov na medzinárodnej pôde. Veľké poďakovanie patrí všetkým členom starého aj nového VVAO, ako aj pracovníkom na hvezdárňach v Partizánskom, Hlohovci, Žiari nad Hronom, Banskej Bystrici, Prešove a CVČ v Košiciach, bez ktorých pomoci by sme pre žiakov a študentov nedokázali vytvoriť také výborné podmienky. Výsledky AO sa medializovali v rozhlase, televízii, v novinách a časopisoch a na konferenciách a priniesli tak aj propagáciu našej Spoločnosti.

Práca Spoločnosti svojím uznesením odporučil zorganizovať v r. 2008 a 2010 výročné konferencie Spoločnosti, v r. 2008 sa táto úloha nesplnila. Nebol dostatočný záujem zo strany prispievateľov do odborného programu a zrejme ani potreba pred blížiacim sa Medzinárodným rokom astronómie a blížiacim sa 50. výročím Spoločnosti pripraviť takúto akciu. O to lepšie však dopadla táto úloha, keď sme ju spojili s 50. výročím činnosti Spoločnosti. Prvú odbornú konferenciu: "Pozorovateľská astronómia na hvezdárňach Slovenska", sme veľmi úspešne zorganizovali v dňoch 5. – 7. novembra 2009 v priestoroch Astronomického ústavu SAV, na pracovisku v Starej Lesnej. Tém do programu bolo nepreberne. Aktuálnym sa ukázal boj proti svetelnému znečisteniu, zaujala aj súčasná kozmológia od prof. Petra Kulhánka, ktorý prišiel takmer priamo z Cernu a s čerstvými informáciami o "konci sveta", ktorý sa zatiaľ nekoná. Prekvapila aj výstava fotografií, ktorých sa nazbieralo vyše 100, výstava o Štefánikovi a postery dokumentujúce činnosť členov Spoločnosti v jednotlivých sekciách. Z uvedenej konferencie bol editovaný zborník (Zverko, Hric), ktorý vydal D. Očenáš v B. Bystrici. Zborník poslúži ako pomôcka pre odbornú prácu členov SAS a ako pripomenutie si okrúhleho výročia.

Už tradične dobré vzťahy panujú medzi našou Spoločnosťou a ČAS. Predsedníctvo HV SAS a VV ČAS sa nepravidelne stretávajú na spoločných rokovaníach a vymieňajú si cenné skúsenosti. Takéto stretnutie sa uskutočnilo 23. 10. 2008 v Prešove, pri príležitosti slávnostného podujatia (Jančušková), ktorým si Hvezdáreň a planetárium v Prešove pripomenula 60-ročnú históriu astronómie v prešovskom regióne. Na spoločnom stretnutí sa diskutovali postupy pri organizovaní národných astronomických olympiád v Čechách a na Slovensku. Českí kolegovia nás podrobne oboznámili so spôsobom udeľovania cien ČAS osobnostiam za podiel na rozvoji a popularizácii astronómie. Taktiež sa dospelo k spoločnej zhode v tom, že medzi Európskou astronomickou spoločnosťou (EAS) a jednotlivými národnými astronomickými spoločnosťami nie je potrebné vytvárať žiadne inštitucionalizované väzby.

Veľmi praktické a úsporné uznesenie prijal HV Spoločnosti na svojom 3. zasadnutí (27. 10. 2008), ktorým proklamoval, že pre náhradu cestovného sa v prípade použitia vlastného auta bude uznávať výpis z internetu ako potvrdenie o cene dopravy hromadným dopravným prostriedkom.

Už tradične významnou organizačnou činnosťou členov Spoločnosti je príprava expedícií na pozorovanie zaujímavých astronomických úkazov. Expedície Altaj 2008 sa zúčastnilo 9 členov Spoločnosti za účelom pozorovania úplného zatmenia Slnka (Kaniansky). V oblasti Kuraj v Rusku úspešne odpozorovali tento vzácny úkaz. Mimoriadnu príležitosť

v tomto smere poskytol Medzinárodný rok astronómie (IYA) 2009, v ktorom 22. 7. nastalo najdlhšie úplné zatmenie Slnka v 21. storočí a stalo sa tak vhodnou udalosťou na popularizovanie astronomického javu medzi širokou verejnosťou. Členovia Spoločnosti zorganizovali za týmto zatmením významné expedície do Tichomoria (Rušin) – 2 účastníci, do Šanghaja a Wuhanu – Čína (Kaniansky) – 13 účastníkov, do Hangzhou – Čína (Hric) – 112 účastníkov.

Medzinárodný rok astronómie 2009 sa stal veľkou výzvou hlavne pre popularizátorov astronómie na celom svete. Od RVS pri SAV sa nám podarilo získať mimoriadnu dotáciu na prelome rokov 2008 – 2009 a tak sme (Zverko, Hric) už v januári 2009 vydali dva plagáty v počte po 2000 kusov o aktivitách SAS pri SAV a o najnovších objavoch v astronómii. Plagáty sa distribuovali v rámci širokého spektra akcií na území celého Slovenska. Vo februári sa uskutočnil Teoreticko-praktický seminár o astronomických pozorovaniach ZIRO 2009, ktorý si vzal na starosť I. Dorotovič. Odborne sa seminár zamerával aj na výskum Slnka a na oblasť najmodernejšej prístrojovej techniky. V roku 2009 bolo obnovené aj vydávanie Cirkulára SAS, časť B – Slnko (Dorotovič). Členovia Spoločnosti a Sekcie MPH sa vo väčšom počte (Kaniansky, Gerboš, Znášik, Korec, Škvarka a Zigo) zúčastnili významnej medzinárodnej konferencie IMC 2009, Poreč v Chorvátsku, kde predniesli dva referáty a prezentovali 1 poster. Zvýšenú aktivitu počas IYA zaznamenala aj Sekcia zákrytov a zatmení (Mäsiar, Gerboš, Kaniansky a Zimnikoval), ktorá organizovala expedície za dotyčnicovými zákrytmi hviezd Mesiacom ale aj pozorovanie zákrytu hviezdy planétkou Niobe (Korec, Piffli).

Samozrejme nie je možné vymenovať všetky akcie, no za všetky môžeme spomenúť akciu kolegov v Čechách - Astronomický festival 2009, nakoľko sa na nej zúčastnilo aj pár desiatok našich členov. Bola to dobrá myšlienka zo strany pracovníkov HaP Mikuláše Koperníka v Brne zorganizovať v IYA opäť astronomický festival. Bol to v poradí druhý takýto festival a ten prvý mal veľmi dobrý ohlas medzi astronómami, len sa nechcelo uveriť, že od toho prvého uplynulo už rovných 10 rokov. Program festivalu bol nabitý a tak sa pod kupolou brnianskeho planetária zišlo široké spektrum odborníkov. 10. septembra podvečer otvoril festival slávnostnou prednáškou J. Grygar. Ďalší deň J. Palouš vyrozprá-

val príbeh o vstupe Českej republiky do ESO. Radosť bolo pozorovať Ľ. Pereka, ktorý sa akoby symbolicky dožil v Medzinárodnom roku astronómie rovných 90 rokov. Ďalšími prednáškami zaujali Petr Heinzel, Petr Kulhánek, Petr Škoda. Nešlo však len o prednášky, zaujímavé boli ukážky 3D planetária, astronomickej techniky, možnosti robotizácie ďalekohľadov a príslušenstvo na rôzne fotografické techniky. Zvlášť ma potešilo, že zo

Slovenska som napočítal okolo 30 účastníkov, čo dokazuje neustálu previazanosť česko-slovenskej astronómie.

Všetky aktivity Spoločnosti boli dopredu pripravené a presne špecifikované v každoročných plánoch činnosti. Nie je však možné na tomto mieste spomenúť všetky akcie, no môžeme povedať, že okrem tradičných akcií sa konali aj mimoriadne podujatia, na ktorých sa prejavili originálne nápady členov Spoločnosti. Z tradičných akcií treba spomenúť expedície Perzeidy pod garanciou D. Očenáša, zamerané na pozorovanie najzaujímavejšieho letného meteorického roja s cieľom získania pôvodného vedeckého pozorovacieho materiálu. Okrem toho úlohou každej expedície je zaučiť aj mladých pozorovateľov do náročnej odbornej práce. V roku 2011 bola tradícia expedícií prerušená nevhodnou fázou Mesiaca, čo nedávalo predpoklad získania kvalitného pozorovacieho materiálu.

Aj keď niektoré akcie sa opakujú každoročne už desiatky rokov, je možné sa zamerať na zvyšovanie kvality a prácu s mládežou. Priekopníkom v tomto smere sú medzinárodné konferencie o úspechoch stelárnej astronómie, ktoré sa konajú vždy v máji na Bezovci (Hric, Krištofovič). Už niekoľko rokov sa ich zúčastňujú okrem astronómov z Českej republiky aj kolegovia z Maďarska, prípadne premenlivo aj Srbska, Grécka, Ruska, Ukrajiny a tak rokovacím jazykom je už tradične angličtina. Takéto skvalitnenie konferencií je príležitosťou pre mladých študentov prezentovať svoje diplomové a ďalšie práce v anglickom jazyku skôr, než predstúpia pred medzinárodnú komunitu v zahraničí. V roku 2011 sa konferencie zúčastnila aj prof. Mercedes Richards z Pensylvánskej univerzity v USA.

Ďalšou akciou s dlhoročnou tradíciou je Pracovný seminár o výskume MPH v Modre pod vedením prof. V. Porubčana alebo Pozorovateľské praktikum pre mládež (Gális, Kaňuk). Niektoré akcie sa osamostatnili, čo sa týka financovania a aj keď sa pokračuje v ich organizácii, nevedieme ich už v pláne činnosti, ako napr. seminár o práci 1 m ďalekohľadu – KOLOS.

Astronomický krúžok v Spišskej Novej Vsi (Sejut - Miestna organizácia Slovenského zväzu

astronómov amatérov) získal od mesta prostriedky na zakúpenie 20 cm ďalekohľadu, ktorý sa už využíva na pozorovanie zaujímavých nebeských objektov v rámci krúžku, ale aj pre verejnosť.

V r. 2010 Spoločnosť získala **medzinárodný projekt PEEP** (Predstavenie rannej európskej fotografie) v rámci programu Grundtvig. O spoluprácu na takomto projekte sme boli požiadaní zahraničným partnerom z Veľkej Británie, na základe čoho sme

podali potrebný návrh cez našu národnú agentúru (SAAIC). Projekt bol schválený v rámci troch krajín (Veľká Británia, Island a Slovensko), navrhované Bulharsko nedostalo podporu z národnej agentúry a preto z projektu vypadlo. Nositeľom projektu na Slovensku je SAS pri SAV, vedúcim riešiteľom je L. Hric, garantom projektu je J. Zverko, členom organizačného tímu je M. Hricová Bartolomejová. Projekt je otvorený hlavne pre všetkých členov Spoločnosti, ako bolo uvedené aj v pozvánke na pracovný workshop, ktorý sa konal od 17. do 22. 10. 2010 na Slovensku (Poprad, Spišská Belá, Kežmarok, Veľká Lomnica, Banská Bystrica, Špania Dolina, Hlohovec, Komárno, Hurbanovo). Do projektu sa zatiaľ aktívne zapojili okrem uvedených osôb aj M. Zverková, D. Očenáš, J. Krištofovič a M. Vidovenec. Prvou úlohou projektu na Slovensku bola príprava výstavy k 130. výročiu narodenia Milana Rastislava Štefánika. Výstava na 12 veľkoplošných paneloch zachytáva život a fotografické dielo M. R. Štefánika (Hric, Hricová Bartolomejová, Zverko). Výstavu je možné si pozrieť na AsÚ SAV, na pracovisku v Starej Lesnej, v Múzeu v Kežmarku (na Hrade), v štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici, vo Hvezdárni a v planetáriu M. R. Štefánika v Hlohovci a v SÚH v Hurbanove. Výstava bude ďalej poskytnutá aj zahraničným partnerom.

HV SAS vyjadril podporu na zorganizovanie expedícií do Nórska (prechod Venuše) a Austrálie (úplné zatmenie Slnka) v roku 2012 pod hlavičkou SAS pri SAV a poveril L. Hrica, aby podnikol potrebné kroky. Podmienky a program expedícií sú už pripravené a pre členov Spoločnosti boli dohodnuté výhodnejšie ceny.

Záverom tejto časti treba spomenúť činnosť dvoch nových sekcií, ktoré vznikli v období od ostatného zjazdu.

Sekcia ochrany pred svetelným znečistením (SOPSZ) sa okamžite po svojom vzniku pustila pod vedením svojho predsedu P. Ďuriša s veľkým odhodlaním do organizovania širokého spektra aktivít zameraných na ochranu nočného neba. Primárnou úlohou bola osвета a propagácia problematiky svetelného znečistenia – Light pollution (LP) v rámci projektu Tmavá obloha, ktorý bol jedným z kľúčových globálnych projektov IYA. V rámci projektu IYA Dark Skies Awareness malo svojho zástupcu aj v celosvetovom organizačnom výbore (Ďuriš). Z aktivít môžeme spomenúť: Hodina Zeme, Deň ochrany hviezdneho neba, Medzinárodný týždeň tmavého neba, Množstvo prednášok z problematiky LP, fotografie na propagáciu problematiky a množstvo ďalších. Výstava o svetelnom znečistení bola inštalovaná v Sobotišti, Senici, Prešove, Snine, Banskej Bystrici, Žiari nad Hronom, Martine, Rimavskej Sobote 2x, na AsÚ SAV, v Michalovciach, Humennom, Nových Zámkoch, Žiline, Košiciach a v Komárne. Výstavu si pozrelo vyše 35 000 návštevníkov. Bol vyhotovený aj 3D model (členovia SZAA) na lepšiu propagáciu správneho pouličného osvetlenia. Priebežne je aktualizovaná webová stránka (doména SZAA) www.svetelneznečistenie.sk a z prostriedkov SZAA a s príspevím SAS boli zakúpené aj merače jasů nočnej oblohy, ktoré sa využívajú pri rôznych príležitostiach. Sekcia rozbehla fotosúťaž „Svietme si na cestu, nie na hviezdy“ (Rapavý), ktorá si získala širokú popularitu. Sekcia pre svoju prácu nadchla aj mládež a študentov, problematika LP sa dostáva aj do povedomia verejnosti, bolo vypracovaných niekoľko prác SOČ a dve bakalárske práce. K Hodine Zeme bola vytvorená webová stránka (<http://hodinazeme.svetelneznečistenie.sk>) a jej autor (Merc) je zároveň

najmladším národným koordinátorom HZ vo svete. Počas celého obdobia sekcia realizovala množstvo prednášok pre laickú aj odbornú verejnosť (Begeni, Rapavý, Ďuriš, Merc).

Vyvrcholením všetkých aktivít sekcie sa stalo vyhlásenie Parku tmavej oblohy 3. 12. 2010 v Snine. Park tmavej oblohy Poloniny bol vyhlásený pri príležitosti Medzinárodného roku biodiverzity 2010 ako prvá oblasť tmavej oblohy na Slovensku. Vzniká s cieľom informovať laickú a odbornú verejnosť o výnimočne zachovanom nočnom prostredí na tomto území, vzdelávať v problematike ochrany nočného životného prostredia a svetelného znečistenia, propagovať a ochraňovať tmavú nočnú oblohu, ktorá je základom ochrany prírodného prostredia pred svetelným znečistením. Park tmavej oblohy, okrem ochrany nočného životného prostredia, poskytne taktiež informačný turistický program.

Územie Parku tmavej oblohy Poloniny je vymedzené samotným územím NP Poloniny (29 805 ha), jeho ochranným pásmom (10 973 ha) a katastrálnym územím obcí Kolonica, Lodomírov, Kalná Roztoka, Klenová, Ruská Volová (7 741 ha). Celková výmera Parku tmavej oblohy Poloniny je 48 519 ha.

Park tmavej oblohy Poloniny sa stal 20. svojho typu vo svete. Vo veľkosti obsadil bronzové miesto. Okrem toho je len druhým parkom tmavej oblohy vo svete, ktorý do svojho územia zahŕňa aj observatórium – konkrétne Astronomické observatórium na Kolonickom sedle, kde sa nachádza aj najväčší teleskop na Slovensku, 1-metrový Vihorlatský národný teleskop. V budúcnosti sa plánuje rozšírenie parku o územia Bieszczadzského Parku Narodowego v Poľsku a Užanského národného prírodného parku na Ukrajine. Vznikne tak prvý veľký medzinárodný park tmavej oblohy na svete, nachádzajúci sa na území troch štátov. A práve 3. 12. 2010 sa stretli predstavitelia 6 inštitúcií a podpísali memorandum na vyhlásenie Parku tmavej oblohy Poloniny. Signatármi memoranda boli Astronomický ústav Slovenskej akadémie vied, Správa NP Poloniny, Slovenský zväz astronómov amatérov, Prírodovedecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Slovenská astronomická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied a Vihorlatská hvezdáreň v Humennom. Okrem toho memorandum podporujú aj Mesto Snina, Hvezdáreň Rimavská Sobota a Slovenská ústredná hvezdáreň v Hurbanove. Týmto však naše aktivity na záchranu tmavej oblohy nekončia, naopak, ešte sme len na začiatku a keď chodíme po Slovensku, zisťujeme, ako by povedal P. Rapavý - koľko práce v tomto smere ešte treba urobiť.

A skutočne ešte v priebehu roka 2010 sa zrodil nápad zrealizovať nakrútenie pôvodného slovenského dokumentu o svetelnom znečistení, nakoľko podobný dokument na Slovensku chýba. Preto P. Ďuriš oslovil študentku réžie Máriu Martiniakovú, ktorej sa námet zapáčil. Film spolu s kolegami z VŠMU natočila v druhej polovici roka 2010. Celý priebeh filmu bol konzultovaný po odbornej stránke s členmi SOPSZ a mnohí z nich v ňom účinkujú. Začiatkom roku 2011 bol nový slovenský dokument s názvom „Hľadá sa tma“ od režisérky Márie Martiniakovej, definitívne dokončený. V súčasnosti sa intenzívne pracuje na výrobe anglických tituliek a najnovšie aj poľských. Film Hľadá sa tma - film o svetelnom znečistení bude prezentovaný na festivale Astrofilm 2011 v Piešťanoch, ako súťažný film.

Anotácia k filmu: Reportáž "**Hľadá sa tma**" vznikla ako potreba upozorniť na problém, ktorý sa stále zhoršuje a my si ho nevšímame. Stále viac svetiel, reklám, svetelných tabúl

a verejného osvetlenia spôsobuje, že sa v noci nebojíme ísť po ulici, alebo sa vieme pohybovať po vlastnom byte bez toho, aby sme zasvietili svetlo. No keď sa pozrieme na oblohu, vidíme stále menej hviezd. Niektorí ani nevedia, ako vyzerá prírodne tmavá obloha, plná hviezd a Mliečna dráha. Cieľom reportáže je poukázať na vplyv tmy na zdravie človeka, ale aj na to, ako dôležité je tmu chrániť.

Názov reportáže: ***Hľadá sa tma***

Scenár a réžia: *Mária Martiniaková*

Námet: *Pavol Ďuriš*

Kamera: *Daniel Dluhý*

Strih: *Martin Ďuriška*

(c) FTF VŠMU 2011, Dokumentárny film, Slovenská republika, HD, farebný.

Aj **Sekcia astronomickej fotografie** hneď po svojom zriadení začala veľmi aktívne vykonávať svoju činnosť (Delinčák). V r. 2008 bolo zorganizované fotografické praktikum v Klenovci a v IYA pracovný seminár „Astronická fotografia“. Podujatie sa konalo v priestoroch Hvezdárne v Banskej Bystrici v dňoch 21. – 23. 11. 2009. Náplňou seminára boli praktické pozorovania, metodika získavania fotografií objektov nočnej oblohy digitálnou technikou a spracovanie digitálnej fotografie. Lektori (Barsa, Delinčák) predviedli možnosti špecializovaných programov na spracovanie digitálnych fotografií (Image Pro 3.0, SubRaw, Photoshop...), porovnali výhody a nevýhody jednotlivých programov. Ostatní účastníci získali praktické skúsenosti s ovládaním týchto a iných softvérových produktov. Ďalšími témami boli technické zariadenia, prístroje a ďalšie príslušenstvo na získavanie astronómických fotografií a svetelné znečistenie ako nepriaznivý fenomén astronomickej fotografie. Sekcia pokračovala v organizovaní pracovných seminárov aj v ďalších rokoch.

2. Vedecko-výskumná činnosť

Vedecko-výskumná činnosť Spoločnosti sa realizuje v šiestich odborných sekciách a v dvoch komisiách.

Stelárna sekcia — sa už tradične zameriava na výskum vybraných premenných hviezd, na spoluprácu s pozorovateľmi na hvezdárňach, ale aj súkromných pozorovateľniach s pomedzi domácich ale aj zahraničných záujemcov o túto prácu. Prebieha čulá výmena pozorovacieho materiálu, pozorovateľských programov, softwarového vybavenia na redukciu a analýzu pozorovaní a názorov na ich interpretáciu. Pozorovací materiál získavateľný na Kolonickom sedle (Dubovský) sa úspešne využíva v spoločných vedeckých prácach. Pokračovala spolupráca pri rozvíjaní fotoelektrickej fotometrie vybraných premenných hviezd a v rámci toho aj spolupráca so zahraničím. Pokračovalo sa v aplikovaní nových metód na pozorovanie premenných hviezd pomocou CCD detektorov. Okrem konferencií na Bezovci a seminárov KOLOS členovia sekcie organizovali semináre na podporu pozorovateľov v Hlohovci a mnohé ďalšie akcie. Členovia sekcie sa veľmi intenzívne zapojili do realizácie vrcholného astronómického podujatia – v dňoch 18. až 22. júla zorganizovali v Starej Lesnej v spolupráci s astronómami z USA sympóziu IAU s poradovým číslom 282, ktorého sa zúčastnilo takmer 200 astronómov z celého sveta.

Sekcia medziplanetárnej hmoty — pokračuje v pozorovaní hlavných meteorických rojov na expedíciách Perzeydy, ktoré aj sama organizuje, v pozorovaní komét a asteroidov, v prevádzkovaní bolidovej siete a organizovaní odborných seminárov. Členovia sekcie spolupracovali s pozorovateľmi v zahraničí, hlavne v rámci medzinárodnej organizácie meteorárov - IMO, ďalej s vysokými školami na Slovensku, s AsÚ SAV, s AsÚ AV ČR, s hvezdárňami s podobným odborným programom a so SZAA. Sekcia vydáva Astronomický cirkulár a Meteorické správy. Okrem už spomenutých celoslovenských expedícií Perzeydy a seminárov o výskume MPH v Modre, členovia sekcie zorganizovali medzinárodný workshop IMC 2008 na Šachtíčkách pri Banskej Bystrici za účasti 95 astronómov z viacerých krajín. Taktiež sa zúčastnili na niekoľkých medzinárodných konferenciách, kde prezentovali svoje pozorovateľské výsledky. Členovia sekcie pokračovali vo vydávaní zborníka Meteorické správy a v decembri 2010 vydali už jeho 31. číslo.

Slnčná sekcia – členovia sekcie pokračovali v pozorovaní polôh a tvarov slnečných škvŕn hlavne na hvezdárňach Hlohovec, Hurbanovo, Partizánske, Žilina, Kysucké Nové Mesto, Žiar nad Hronom, Banská Bystrica, Rožňava, Prešov, Rimavská Sobota, Košice, Michalovce, Humenné, Tatranská Lomnica. Niektorí členovia sekcie sa zúčastnili na niekoľkých expedíciách za úplným zatmením Slnka. V spolupráci s Hvezdárňou Rimavská Sobota a SZAA sa pokračovalo v programe na pozorovanie detailov aktívnych oblastí CCD kamerou a pokračoval aj štandardný program pozorovania protuberancií a ich vývoja. Od roku 2007 sú tieto aktivity doplnené aj o CCD pozorovania v čiare CalIK a pravidelne uverejňované na webovej stránke hvezdárne Rimavská Sobota. Sekcia sa podieľala aj na príprave a priebehu celoslovenských slnečných seminárov s medzinárodnou účasťou, ktoré organizovala SÚH v Hurbanove. V dňoch 31. 5. – 4. 6. 2010 sa konal v Papradne pri Považskej Bystrici už 20. celoštátny slnečný seminár s medzinárodnou účasťou (Dorotovič).

Okrem pravidelných slnečných seminárov členovia výboru Slnečnej sekcie zorganizovali dňa 1. 6. 2010 pracovné zasadnutie za prítomnosti N. Gopalswamyho z NASA/GSFC (Greenbelt, USA), hlavného koordinátora programu medzinárodnej spolupráce International Space Weather Initiative – ISWI (Medzinárodná iniciatíva pre kozmické počasie, http://stara.suh.sk/id/iswi/iswi_SK.htm). Členovia výboru boli oboznámení s cieľom tejto iniciatívy a možnosťami zapojenia sa Slnečnej sekcie do odborných a popularizačných aktivít ISWI. Členovia sekcie 21. – 27. 8. 2011 zorganizovali v Tatranskej Lomnici medzinárodnú konferenciu: 2011 ISWI Summer School in Space Science.

Sekcia zákrytov a zatmení pokračovala vo výpočtoch predpovedí totálnych a dotýčnicových zákrytov hviezd Mesiacom, planétkami pre existujúce pozorovacie stanice a v ich distribúcii. Ďalej koordinovala pozorovania a zabezpečovala kontakty s medzinárodnými koordináčnymi centrami – získavala predpovede a publikovala získané výsledky – výpočet redukcií totálnych zákrytov hviezd Mesiacom a kontrola protokolov. Členovia sekcie (Mäsiar) poskytovali metodickú a odbornú pomoc pre nové pozorovacie stanice, organizovali expedície za dotýčnicovými zákrytmi hviezd Mesiacom, organizovali pozorovania zákrytov hviezd planétkami, koordinovali pozorovania a zabezpečovali kontakty s medzinárodnými centrami (Zákrytová a astrometrická sekcia ČAS pri AV ČR, Sekcia Observacj i Zakryc PTMA – Poľsko, IOTA/ES, ILOC – Japonsko, EAON), ale aj s hviezdárňami v Čechách – Valašské Meziříčí, Rokycany, Hvězdárna a planetárium hl. m. Prahy (J.Mánek), Plzeň a na Slovensku. Niektorí členovia (Kaniansky) orientovali svoj záujem na pozorovanie úplných zatmení Slnka.

Terminologická komisia – pokračuje v spracovávaní ďalších terminologických hesiel, ktoré priebežne uverejňuje na webovej stránke TK a v časopise Kultúra slova. Komisia zorganizovala 3 pracovné stretnutia členov komisie, kde sa riešili problémy vybraných terminologických hesiel.

Pedagogická komisia spolupracovala v oblasti vyučovania astronómie na základných, stredných a vysokých školách s pracoviskami v Českej republike: KU Praha (Dr. Šolc), AÚ AV ČR Ondřejov (Dr. Macháček), MU Brno (Dr. Štefl), Západočeská Univerzita Plzeň. Komisia (Kornoš) zorganizovala seminár astronómie pre pedagógov v rámci Konferencie učiteľov fyziky základných a stredných škôl, Šoltésove dni, ktorú zorganizovalo 29. - 30. 11. 2010 Oddelenie astronómie a astrofyziky, Katedra astronómie, fyziky Zeme a meteorológie, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky, Univerzita Komenského, Bratislava. V tejto aktivite sa pokračuje aj v roku 2011.

3. Spolupráca s inými organizáciami

Členovia spoločnosti v celom období aktívne rozvíjali spoluprácu s hviezdárňami doma, ale aj v zahraničí, s vysokými školami na Slovensku, s kultúrnymi a vzdelávacími centrami mládeže a pod.

Zväšť je vhodné spomenúť spoluprácu so Slovenským zväzom astronómov amatérov, nakoľko väčšina aktivít v oblasti svetelného znečistenia je realizovaná práve vďaka SZAA a jeho úspešne realizovaným grantom.

Tradične plodná bola spolupráca s ČAS. V r 2008 sa v Prešove uskutočnilo spoločné stretnutie VV ČAS a P HV SAS. Aktívne sa prehlbovali kontakty s ČAS pri organizovaní spoločných seminárov, ktoré majú z historického hľadiska československý charakter.

Nesmieme nespomenúť spoluprácu s AsÚ SAV hlavne pri dňoch otvorených dverí a pri sprevádzaní exkurzií na pracoviskách ústavu. AsÚ SAV okrem toho poskytuje Spoločnosti priestory a podporu pre fungovanie jej sekretariátu.

4. Edičná činnosť

Nie je možné vymenovať všetky propagačné materiály, na vydání ktorých sa členovia Spoločnosti podieľali aspoň svojou invenciou a znalosťami, no za všetky môžeme spomenúť aspoň nasledovné publikácie:

- 1. Astronomický cirkulár SAS, 68 čísel, (M. Husárik)**
- 2. Meteorické správy č. 28 – 31 (V. Porubčan, D. Očenáš)**
- 3. Spravodaj sekcie zákrytov a zatmení (J. Mäsiar, J. Gerboš)**
- 4. Astronomická ročenka - financuje SÚH Hurbanovo**
- 5. Kozmos - pravidelná rubrika - Predpovede zákrytov hviezd Mesiacom a planétkami, Pozorujte s nami (Rapavý)**
- 6. Bulletin o pozorovaní Slnka na Slovensku (Ivan)**
- 7. Plagát z cyklu MPH - meteory, asteroidy, kométy (P. a B. Zimnikovalovci)**
- 8. 2 plagáty k Medzinárodnému roku astronómie 2009 (Zverko, Hric)**
- 9. Metodické materiály. (P. a B. Zimnikovalovci)**
- 10. Publikácia k 50 výročiu vzniku SAS pri SAV, (Zverko, Hric)**
- 11. Zhotovenie fotodokumentácie s problematikou svetelného znečistenia (Rapavý)**
- 12. Vydanie informačných materiálov pre Noc výskumníka**
- 13. Vydanie informačných materiálov o svetelnom znečistení. (leták Park tmavej oblohy Poloniny v slovenskej aj anglickej verzii)**
- 14. Vydanie plagátu/mapy - Park tmavej oblohy Poloniny**

5. Popularizačná a vzdelávacia činnosť

Najvýznamnejšia úloha v rámci popularizácie astronómie patrí časopisu Kozmos, ktorý je dlhodobo na výrazne vyššej úrovni ako časopisy s podobným cieľom v okolitých krajinách. Je to výhoda pre našich členov, no zároveň aj ich zásluha, nakoľko práve členovia našej Spoločnosti sú členmi Redakčného kruhu Kozmosu a snažia sa o neustále zlepšovanie jeho obsahovej stránky. Poďakovanie v tomto smere patrí hlavne SÚH v Hurbanove, ktorá finančne zabezpečuje jeho vydávanie. Na vzdelávaní a popularizácii sa podieľajú aj naši členovia na hvezdárňach, v SZAA a ďalších astronomických zariadeniach. Od r. 2011 začal časopis Kozmos vychádzať ako celofarebný, čo ďalej zlepšuje jeho možnosti v oblasti vzdelávania a zvyšuje dopad na mládež. Ďalšia časť popularizačných aktivít sa realizuje hlavne na hvezdárňach a v planetáriách, kde sa žiaci stretávajú s nezabudnuteľnými zážitkami, ktoré v nich prebúdajú záujem o prírodné vedy. Množ-

stvo takýchto aktivít nie je možné ani odhadnúť a veľká vďaka v tomto smere patrí všetkým zainteresovaným pracovníkom.

Žiaľ napriek týmto snahám našich členov Spoločnosti pozorujeme zmeny v školských osnovách, ktoré redukujú vyučovanie fyziky, vyvolávajú dojem jej menšej potrebnosti a dôležitosti. Takto už roky klesá záujem žiakov a študentov o prírodné vedy, čo nás astronómov oprávnenne znepokojuje.

6. Spolupráca s Radou vedeckých spoločností pri SAV

Spolupráca s RVS bola na dobrej úrovni. V r. 2011 však došlo k veľmi významnej zmene vo vzťahu k vedeckým spoločnostiam v rámci celej SAV. Ukázalo sa, že SAV nemôže dotovať vedecké spoločnosti priamo, ale poukázala finančné prostriedky účelovo na účty príslušných vedeckých ústavov. Toto samozrejme prinieslo množstvo nejasností a prácu navyše, no dá sa konštatovať, že po mnohých rokovaníach sme našli spôsob, ako tieto prostriedky plne využiť na činnosť našej Spoločnosti. Tu by som si dovoľil poznamenať, že čo sa týka úspešnosti v získaní výšky dotácie, naša Spoločnosť skončila v rámci SAV na treťom mieste a predstihli ju len Slovenská fyzikálna spoločnosť a Slovenská chemická spoločnosť.

Vážené kolegyne a kolegovia, z uvedeného prehľadu je zrejmé, že organizačná a popularizátorská práca našej Spoločnosti bola v hodnotenom období mimoriadne komplexná. V rámci Spoločnosti sa podarilo získať významné finančné prostriedky na vybrané projekty a realizované expedície, na ktorých sa následne dosiahli výrazné úspechy. Tieto výsledky boli široko medializované a astronómia, ako aj naša Spoločnosť sa dostali do povedomia ľudí. Poďakovanie patrí všetkým členom našej Spoločnosti, ktorí sa na hvezdárňach, v planetáriách, na univerzitách, v astronomických kluboch, krúžkoch, na školách, na Astronomickom ústave, na prednáškach, expedíciách, konferenciách snažili priblížiť obrovské javisko Vesmíru žiakom, študentom ale aj záujemcom o astronómiu na rôznych postoch spoločenského života. Bohatá a aktívna činnosť našej Spoločnosti od ostatného zjazdu je dobrým východiskom pre našu prácu aj do budúcnosti.

22. septembra 2011

Správu o činnosti vypracoval L. Hric,

Vedecký tajomník SAS pri SAV

Aj túto správu o činnosti už prekonalí členovia SAS svojou tvorivou prácou a ďalšími novými aktivitami. Pribudli nové výstavy, ale aj medaily z IOAA. Členovia Spoločnosti sa vrátili z plánovaných expedícií a v knižnici pribudli ďalšie edičné materiály. Je dobré, že život v našej SAS pri SAV úspešne pokračuje.

Autori ďakujú RNDr. Vojtechovi Rušinovi, DrSc., za cenné informácie.

Použité zdroje:

1. Archív a dokumenty Sekretariátu SAS
2. Prínos astronómie pre spoločnosť (V. Rušin, Zborník referátov zo seminára pri príležitosti 25 výročia založenia SAS pri SAV, str. 5 – 20, Vyd. SAS, 1984).
3. Pozorovateľská astronómia na hvezdárňach Slovenska (J. Zverko a L. Hric, Zborník príspevkov prednesených pri príležitosti 50 výročia založenia SAS pri SAV, Tatranská Lomnica 2009, ISBN 978-80-970333-5-4).